

KATARZYNA MAŁEK

NIEMIECKI ZAIMEK ES W FUNKCJI „PROWORTU” I SPOSOBY JEGO ODDANIA W JĘZYKU POLSKIM

S t r e s z c z e n i e

Artykuł porusza problematykę zaimka *es* w ujęciu konfrontatywnym. Przeprowadzono w nim analizę porównawczą konstrukcji zdaniowych z zaimkiem *es* w funkcji „Prowortu”. Celem tej analizy było wyróżnienie struktur językowych, które służą oddaniu niemieckich zależności wyrażanych za pomocą formy zaimkowej *es* w języku polskim. Stwierdzenia zawarte w artykule poparte są przykładami z tłumaczeń literatury niemieckiej na język polski.

Przeprowadzona analiza konfrontatywna pozwala wnioskować, że w języku polskim nie można wyróżnić jednego elementu, który mógłby pełnić funkcję ekwiwalentu dla niemieckiego *es*. Oddanie funkcji i znaczeń tego zaimka następuje za pomocą środków różnych płaszczyzn językowych.

Wyniki przeprowadzonej analizy porównawczej mogą znaleźć zastosowanie zarówno w translatoryce, jak też w dydaktyce języka niemieckiego.

Streściła Katarzyna Małek

Schüsselbegriffe: kontrastive Linguistik (Deutsch/ Polnisch), Prowort, Pronomen *es*.

Słowa kluczowe: lingwistyka kontrastywna (niemiecki-polski), „Prowort”, zaimek *es*.

Key words: contrastiv Linguistic (German/ Polish), anticipatory subject, pronoun *es*.

ALEKSANDER BEDNARSKI

THE WELSH SETTLEMENT IN PATAGONIA: ASPECTS OF LANGUAGE AND CULTURE

S u m m a r y

The article provides a brief outline of cultural and linguistic aspects of the Welsh settlement in Patagonia, Argentina. Established in 1865, for several decades the Colony (Y Wladfa) remained an economically thriving, Welsh-speaking community, which other Welsh emigration projects had failed to achieve. At the turn of the 20th century the growing pressure from the Argentinian government to integrate the Colony into the state's administrative system and to introduce education in Spanish resulted in a rapid hispanisation of the Welsh population. Nevertheless, Y Wladfa has managed to preserve its distinct national and cultural identity. The Welsh language is spoken by several thousand people and many Welsh traditions such as the festivals of literature, music and performance ('eisteddfodau') are still held annually in Trelew, Gaiman and Trefelin. The current revival of Welsh language and culture in Chubut Province is supported by organisations and institutions in Wales and stimulated by the lively contacts between the Colony and the mother country and official funding from Wales.

Summarised by Aleksander Bednarski

Słowa kluczowe: Walia, Patagonia, język walijski, Y Wladfa.

Key words: Wales, Patagonia, Welsh, Y Wladfa.

Palabras claves: País de Gales, Patagonia, el galés, Y Wladfa.

MARIA BLOCH-TROJNAR

FORMY POTENCJALNE W LEKSYKONIE WSPÓŁCZESNEGO JĘZYKA IRLANDZKIEGO

S t r e s z c z e n i e

Artykuł składa się z części teoretycznej, przedstawiającej oraz ilustrującej zagadnienie form potencjalnych w analizie morfologicznej, oraz analitycznej, w której formy potencjalne postulowane są w analizie wybranych rzeczowników odczasownikowych w języku irlandzkim. Analiza przeprowadzona jest w ramach morfologii leksykalnej, której celem jest konstrukcja modelu kompetencji językowej w zakresie słowotwórstwa, tj. systemu reguł umożliwiających tworzenie leksemów pochodnych. Przedmiotem badań są zarówno wyrazy aktualne, jak i potencjalne. Leksykon rozumiany jest jako dwie współzależne jednostki: leksykon trwały, który odpowiada tradycyjnemu pojęciu słownika, gdyż zawiera jednostki o nieprzewidywalnych cechach językowych, oraz leksykon warunkowy, będący zbiorem wszystkich morfologicznie złożonych jednostek językowych o znaczeniu strukturalnym, przewidywalnym na podstawie znajomości reguł słowotwórczych.

Procesy słowotwórcze w odróżnieniu od fleksyjnych charakteryzują się różnym stopniem produktywności, jednak analizy oparte wyłącznie na słownictwie aktualnym tworzą obraz pełen wyjątków, nieprzewidywalnych i nieuzasadnionych nieregularności o charakterze semantycznym oraz formalnym. Dopuszczenie form potencjalnych, które ma miejsce w ściśle określonych warunkach, przyczynia się znacząco do ich redukcji. Model ten z powodzeniem znajduje zastosowanie w wyjanianiu pozornego braku czasowników motywujących dla określonej grupy nominalizacji dewerbalnych w języku irlandzkim zakończonych na *-áil* oraz na *-(e)acht/íocht*.

Summarised by Maria Bloch-Trojnar

Key words: lexicon, potential words, verbal noun in Irish.

Słowa kluczowe: leksykon, sowa potencjalne, rzeczownik odsłowny w języku irlandzkim.

GRÉTE DALMI

STRUKTURY KAUZATYWNE Z CELOWNIKIEM W JĘZYKU WĘGIERSKIM

S t r e s z c z e n i e

W artykule przedstawione są argumenty za tym, że w języku węgierskim konstrukcje kauzatywne z celownikiem zachowują się w ten sam sposób, co konstrukcje kauzatywne z biernikiem, o ile obie te struktury wykazują cechy kontroli. Jednym z powodów uzasadniającym zaproponowaną analizę jest to, że jest ona w stanie wyjaśnić, dlaczego kauzatywy z celownikiem nie akceptują nieprzechodniego dopełnienia w formie zdania niefinitywnego; fakt, który pozostaje niewyjaśniony w ramach analizy odwołującej się do ECM/Kontroli celownika zaproponowanej przez Tóth (1999). Dobrze znane ograniczenie przechodniości derywowane jest przy użyciu wymogu dotyczącego tego, że cechy zgody z dopełnieniem czasownika kauzatywnego muszą zostać sprawdzone. Zaproponowana analiza jest również w stanie pomieścić wyrażenia emfaticzne i kwantyfikujące występujące w domenie C w zdaniu niefinitywnym; fakt, z którym nie mogą sobie poradzić ani analiza

oparta o restrukturyzację (Guasti 1996, 1997), ani analiza oparta o związek zdań (Den Dikken 1999, (2004). Część pierwsza wprowadza dane węgierskie i omawia wcześniejsze podejścia. Część druga pokazuje, że kauzatywy z celownikiem zachowują się pod względem składniowym tak jak kauzatywy z biernikiem, co zostało przyjęte jako dowód na to, że mają one identyczne struktury. W części trzeciej omówione są niektóre zalety zaproponowanej analizy. Część czwarta zawiera podsumowanie artykułu.

Translated by Anna Bondaruk

Key words: Hungarian dative causatives, control, transitivity restriction, focussed and quantified expressions, C-domain.

Słowa kluczowe: węgierskie kauzatywy z celownikiem, kontrola, ograniczenie przechodniości, wyrażenia emfaticzne i kwantyfikujące, domena C.

MARZENA GÓRECKA

LAICYZACJA HISTORII ZBAWIENIA W RELIGIJNEJ LITERATURZE WCZESNO-WYSOKO-NIEMIECKIEJ NA PRZYKŁADZIE *WIEDEŃSKIEJ KSIĘGI RODZAJU* (OK. 1060)

S t r e s z c z e n i e

Liczne utwory religijne powstałe w epoce niemieckiego wczesnego średniowiecza, trwającego od ok. 1060 do ok. 1160 r., cechuje otwartość na świat i tendencja laicyzacji. Świadczy o tym już sam dobór parafrazowanych treści. Autorzy koncentrują się tu nie – jak to miało miejsce w przypadku staro-wysoko-niemieckiej epiki biblijnej (*Heliand, Evangelienharmonie* Otrfida von Weißenburg) – na osobie i działalności Jezusa Chrystusa, lecz na początkach i historii ludzkości, będących tematem starotestamentalnej Księgi Rodzaju oraz Księgi Wyjścia. Utworem, który zapoczątkowuje innowacyjny nurt zeświecczenia treści biblijnych, jest anonimowo napisana i przekazana ok. 1060 r. w Karyntii lub Styrii *Wiedeńska Księga Rodzaju* (niem. *Wiener Genesis*), licząca 6062 wersy. Przenikanie elementów ówczesnej historii do historii zbawienia daje się zauważyć w wielu passusach. Autor przemienia starotestamentalny raj Eden w idealny krajobraz wczesnośredniowieczny, a postać patriarchy Józefa stylizuje na idealnego zarządcę feudalnego owego okresu. Pozycję kluczową ma scena przedstawiająca stworzenie człowieka, rozbudowana do 148 wersów. W detaliczny, często humorystyczny, sposób autor opisuje, jak Bóg Stwórca z rzemieślniczą precyzją stwarza po kolei poszczególne części i organy ciała pierwszego człowieka, podając przy tym ich konkretne funkcje. Opis ma na celu podkreślenie nie tylko godności istoty ludzkiej, lecz przede wszystkim praktycznej roli człowieka odpowiedzialnego za historię Świata.

Streściła Marzena Górecka

Schüsselbegriffe: Erschaffung des Menschen, Profanisierung, Verweltlichung der Bibelgeschichte, Bibelepik.

Słowa kluczowe: stworzenie człowieka, laicyzacja, laicyzacja treści biblijnych, niemiecka literatura religijna wczesnego średniowiecza, niemiecka epika biblijna.

Key words: creation of man, secularization, secularization of the biblical story, biblical epic.

EWA GRZESIUK

**GNOTHI SAUTÓN ALBO LITERATURA I POZNANIE CZŁOWIEKA W XVIII WIEKU.
WYBRANE ASPEKTY**

S t r e s z c z e n i e

Niniejszy artykuł jest próbą ukazania realizacji postulatów filozofii XVIII wieku dążenia do poznania całego człowieka i ciągle aktualnego postulatów poznania samego siebie z punktu widzenia antropologii literackiej. Dyskurs filozoficzny między racjonalizmem i sensualizmem, z którego wyodrębniła się (jeszcze filozoficzna) estetyka jako nauka poznania za pomocą niższych władz poznawczych człowieka, czyli poznania zmysłowego, znajduje odzwierciedlenie w tekstach teoretycznych dotyczących dramatu i powieści. Poznanie innego człowieka i poznanie samego siebie staje się podstawą tragedii mieszczańskiej (*bürgerliches Trauerspiel*), przy czym autorka wskazuje na nieadekwatność tego terminu, który polega na błędnym rozumieniu pojęcia *bürgerlich*, które pierwotnie oznaczało tyle, co „privat”, i na utożsamieniu go z warstwą społeczną *Bürgertum*, co było wynikiem nałożenia współczesnego rozumienia na pojęcie XVIII wieku, a co stanowi zbyt daleko idące uproszczenie. W przypadku tragedii autorka omawia pokrótce postać księcia Gonzagi, którą Gotthold Ephraim Lessing skonstruował na tle tradycji gatunku *Fürstenspiegel*, natomiast w odniesieniu do powieści pierwsze niemieckie teksty teoretyczne tego gatunku autorstwa Friedricha von Blankenburga i Johanna Jakoba Engela. Konsekwencją skupienia się na człowieku jest rezygnacja z takiego typu literatury, który przedstawia jedynie heroiczne wzorce cnót, na korzyść psychologicznie pogłębionych charakterów. Literatura zaczyna odkrywać najbardziej mroczne zakątki duszy ludzkiej.

Streściła Ewa Grzesiuk

Schüsselbegriffe: Literatur, Anthropologie und Popularphilosophie des 18. Jahrhunderts, bürgerliches Trauerspiel, Romantheorie, Alexander Gottlieb Baumgarten, Friedrich von Blankenburg, Johann Jakob Engel, Christian Garve, Gotthold Ephraim Lessing, Christian Thomasius, Christian Wolff.

Słowa kluczowe: literatura, antropologia i filozofia popularna XVIII wieku, tragedia mieszczańska, teoria powieści, Alexander Gottlieb Baumgarten, Friedrich von Blankenburg, Johann Jakob Engel, Christian Garve, Gotthold Ephraim Lessing, Christian Thomasius, Christian Wolff.

Key words: literature, anthropology and popular philosophy of the 18th Century, bourgeois tragedy, narrative theory, Alexander Gottlieb Baumgarten, Friedrich von Blankenburg, Johann Jakob Engel, Christian Garve, Gotthold Ephraim Lessing, Christian Thomasius, Christian Wolff.

EWA GRZESIUK

**ABSCHIED VON DEM HORAZISCHEN „UT PICTURA POESIS“ EINIGE GEDANKEN
ZUM LAOKOON GOTTHOLD EPHRAIM LESSINGS**

Z u s a m m e n f a s s u n g

Der vorliegende Artikel ist ein Versuch, gewählte Aspekte eines für die ästhetische Debatte des 18. Jahrhunderts wesentlichen Textes Lessings *Laokoon oder über die Grenzen der Malerei und Poesie* zu besprechen.

Vor dem Hintergrund der Poetiken von J.B. Dubos (*Réflexions critiques*) und von Ch. Batteux (*Les beaux-arts réduites à un même principe*), die in Deutschland des 18. Jahrhunderts Autoritäten in Fragen der Poetik abgaben und die den beinahe gontischen Zusammenhang zwischen bildenden Künsten und der Dichtung akzentuierten, zieht Lessing – indem er gegen die Winckelmannsche Beschreibung der Laokoon-Statue polemisiert – eine klare Trennlinie zwischen Dichtung und v.a. Malerei. Er verwendet dabei die Elemente der Zeichentheorie Wolffscher Prägung, die Theorie der vermischten Gefühle sowie die Frage der Zulässigkeit der Darstellung des Schrecklichen und beweist, dass die ihm nahe stehende Dichtkunst einerseits und die bildenden Künste andererseits über ein differentes Instrumentarium verfügen und verschiedene Wirkungskonzepte realisieren. Während die bildenden Künste den „prägnanten Moment“ darstellen, schafft die Literatur eine fiktive Welt und liefert kein genaues Abbild von ihr. Die Illusion einer Welt, die die Literatur entwirft, spornt die Einbildungskraft an und rührt den Leser. Lessing weist ausdrücklich darauf hin, dass das Drama eine Gattung ist, die es am Vollkommensten zu realisieren vermag.

Zusammengefasst von Ewa Grzesiuk

Słowa kluczowe: Gotthold Ephraim Lessing, „ut pictura poesis”, Laokoon oder über die Grenzen der Malerei und Poesie, niemiecka estetyka XVIII wieku.

Schüsselbegriffe: Gotthold Ephraim Lessing, „ut pictura poesis“, Laokoon oder über die Grenzen der Malerei und Poesie, deutsche Ästhetik im 18. Jahrhundert.

Key words: Gotthold Ephraim Lessing, “ut pictura poesis”, Laokoon oder über die Grenzen der Malerei und Poesie, German aesthetics in the 18th century.

MAREK JAKUBÓW

NIEMIECKI KATOLICYZM JAKO WYZWANIE DLA POLSKIEJ GERMANISTYKI

S t r e s z c z e n i e

Wpływ tradycji katolickiej na literaturę niemieckojęzyczną jest, jak do tej pory, problemem, który w stosunkowo niewielkim stopniu został opracowany przez polskich germanistów. Opublikowane w ostatnich latach prace z tej dziedziny nie są w stanie wypełnić istniejącej luki badawczej. Przyczyną takiego stanu rzeczy są zarówno względy polityczne okresu powojennego, jak i jednostronna recepcja piśmiennictwa niemieckojęzycznego. Polskie literaturoznawstwo koncentrowało się bowiem na jego głównym nurcie rozwojowym, wyrastającym z protestantyzmu. Wprowadzenie kulturoznawczej perspektywy metodologicznej, traktującej katolicyzm jako symboliczny porządek, określający motywacje i postępowanie grup społecznych, pozwala na wyodrębnienie specyficznych cech tego dyskursu w literaturze polskiej i niemieckiej.

Streścił Marek Jakubów

Schüsselbegriffe: christliche Literatur, katholische Literatur, Literaturtheorie.

Słowa kluczowe: literatura chrześcijańska, literatura katolicka, teoria literatury.

Key words: Christian literature, Catholic literature, literary theory.

ANNA RUTKA

„JA TEŻ POTRAFIĘ SIĘ ŚMIAĆ [...] JESTEM NAWET POWSZECHNIE ZNANY JAKO WIELKI ŚMIESZEK”. ŚMIECH W PAMIĘTNIKACH I LISTACH FRANZA KAFKI

Streszczenie

Życie i twórczość Franza Kafki zwykle się utożsamiać ze schyłkowymi nastrojami modernizmu. Zarówno liczni badacze, jak i czytelnicy, którzy mało lub prawie nic nie wiedzą o przeszło czterech tysiącach publikacji naukowych na temat życia i dzieł autora, zgodni są co do tego, że twórczość Kafki jest przede wszystkim, jak czytamy w definicji słownikowej, „przygnębiająca, niesamowita, budząca lęk”. Strach, cierpienie, wewnętrzne rozdarcie, daleko posunięta izolacja społeczna, długoletnia choroba, poczucie permanentnego zagrożenia ze strony autorytatywnego ojca, kompleks żydowskiego pochodzenia, ciągła świadomość winy – wszystko to znalazło wstrząsające odbicie w twórczości pisarza. A jednak wbrew tym powszechnym opiniom z licznych przekazów i wspomnień przyjaciół Kafki dowiadujemy się, że był on człowiekiem o pogodnym usposobieniu, który bardzo często i chętnie się śmiał, żartował, a nawet płał figle. Max Brod, wieloletni przyjaciel pisarza, wspomina, że Kafka śmiał się do rozpuku podczas czytania pierwszego rozdziału swojej powieści *Proces* w gronie znajomych. Podobnie też w pamiętnikach oraz listach samego autora odnajdujemy liczne dowody na jego poczucie humoru. Franz Kafka wykorzystywał bardzo często śmiech jako środek, za którego pomocą zręcznie manipulował swoim wizerunkiem oraz modyfikował relacje z innymi ludźmi. Jako bardzo charakterystyczne jawią się częste opisy spotkań w gronie praskich przyjaciół, które przepełnione były nieskończonymi żartami, beztrudnymi błazenadami i „wiecznym śmiechem”. Ta przeżywana wspólnie wesołość miała dla Kafki znaczenie oswobodzające, stanowiła dla niego, jak czytamy w jednym z listów, „iluzję i [...] prawie początek rzeczywistości, pięknego istnienia [niem. *Dasein*]” (tłumaczenie A. Rutka). Wypróbowana podczas tych spotkań oswobodzająca strategia śmiechu wykorzystywana była również w podejściu pisarza do trawiącej go latami choroby i słabości fizycznej. Humorystyczne lub autoironiczne opisy stanów chorobowych, fobii i lęków związanych z pogarszającym się stanem zdrowia nie należą w Kafkowskich listach do rzadkości. Jako niezwykle intrygujące jawią się funkcja i znaczenie śmiechu w kontekście miłości pisarza do Felice Bauer i Mileny Jasenskiej. Kafce bardzo zależało, aby kobiety, które kochał, widziały w nim mężczyznę wesołego i pełnego humoru. W korespondencji z Felice i Mileną charakterystyczne są pasáže, w których stara się on zaimponować swoim śmiechem czy wręcz przechwala się rolą żartownisia. Nieodłącznym elementem tych trudnych związków z kobietami był strach przed raniącym wyśmianiem ze strony ukochanej. Ów lęk nie jest jednoznaczny i nosi cechy ambiwalentne, gdyż listy zarówno do Felice, jak i do Mileny zawierają wiele próśb o wyśmianie własnych niepewności, lęków i emocjonalnej labilności, jakie towarzyszyły jego rozterkom miłosnym. Ta na pozór paradoksalna potrzeba bycia wyśmianym jest świadectwem spontanicznego poszukiwania przez pisarza oswobodzającej i dystansującej siły śmiechu.

Streściła Anna Rutka

Schüsselbegriffe: Lachen, Ironie, Humor, Leben und Werk von Franz Kafka.

Słowa kluczowe: śmiech, ironia, humor, Franz Kafka – życie i twórczość.

Key words: laughter, irony, humour, life and literary achievements of Franz Kafka.

ANNA BYSIECKA-MACIASZEK

„JEŚLI NIE DEFINIUJE MNIE ANGIELSKOŚĆ, ZDEFINIUJMY JĄ" PONOWNIE" – RÓŻNICA KULTUROWA I RÓŻNORODNOŚĆ W LONDYŃSKIM KRAJOBRAZIE MIEJSKIM

S t r e s z c z e n i e

Dychotomia: Tożsamy/Inny niezmiennie określa pozycją wypowiadającego się podmiotu, stawiając go albo w centrum, albo na jego obrzeżach. Punktem wyjściowym dla przedstawionych w niniejszym artykule rozważań są teorie badacza postkolonialnego Homiego K. Bhabhy. Bhabha podkreśla udział kultury w wytwarzaniu narodu i proponuje kulturową konstrukcję pojęcia narodowości jako „formy afiliacji społecznej i tekstualnej”, jego zaś mieszkańców definiuje jako „historyczne ‘przedmioty’ pedagogiki nacjonalistycznej [...] i ‘podmioty’ procesu nadawania znaczenia”, a więc nośniki przeszłości i teraźniejszości. Jak pokazują przywołane w analizie brytyjskie pisarki Monica Ali (w *Brick Lane*) i Zadie Smith (w *Białych Zębach*), kategoryzowanie jednostek i grup ze względu na ich przynależność etniczną, rasową czy kulturową nie ma już przełożenia na binarne opozycje i politykę różnicy ukazaną w *Marionetkach* V.S. Naipaula. Nałożenie się różnorodnych, niejednokrotnie przeciwstawnych indeksów sprawia, że trudno zastosować esencjonalizm do wysoce hybrydyzowanych jednostek. Kultura Innego została przeszczepiona na grunt centrum, które dotąd było uważane przez Tożsamego za homogeniczne.

Streściła Anna Bysiecka-Maciaszek

Key words: cultural identity, hybrid/hybridity, diaspora, Third Space, cosmopolitanism, Homi K. Bhabha.

Słowa kluczowe: tożsamość kulturowa, hybryda/hybrydowość, diaspora, Trzecia Przestrzeń, kosmopolitizm, Homi K. Bhabha.

MAŁGORZATA DUBROWSKA

EINSAMKEIT DES ANTI-HELDEN IM MODERNEN DEUTSCHEN DRAMA – ADAM GEIST DEA LOHERS ALS WOYZECK BÜCHNERS VON HEUTE

Z u s a m m e n f a s s u n g

In dem Beitrag „Einsamkeit des Anti-Helden im modernen deutschen Drama – *Adam Geist* Dea Lohers als *Woyzeck* Büchners von heute“ wird der Versuch unternommen, zwischen den Dramenfiguren von *Woyzeck* (entst. 1836/37) Georg Büchners und *Adam Geist* (1998) Dea Lohers eine Brücke zu schlagen: Trotz der erheblichen zeitlichen Distanz in der Entstehung der beiden Theaterstücke weisen die Texte viele Gemeinsamkeiten auf. Es kann zwischen ihnen eine formale und inhaltliche Analogie hergestellt werden. Zusammengehalten werden die Dramen vornehmlich durch die Titelfiguren: Die Protagonisten sind zum Außenseitertum stigmatisierte Anti-Helden: Mörder und zugleich in Wahnsinn getriebene Selbstmörder. Da sie nicht imstande sind, die Regeln der Wirklichkeit zu durchschauen, stehen sie in der Welt rat- und schonungslos da. Sie scheitern an ihrer Naivität, die in die Brutalität umschlägt und in den Mord mündet. Das Leid, das sie ihren Mitmenschen antun, ist ein stummer Ruf gegen Einsamkeit und Kälte der Umgebung, der ignoriert wird. Ihr Lebensweg wird somit zu einer Sackgasse, zu einer Passionsgeschichte ohne Erlösung. Sie scheitern und sterben an Einsamkeit.

Zusammengefasst von Małgorzata Dubrowska

Słowa kluczowe: Dea Loher, Georg Büchner, dramat stacyjny, teatr ekspresjonistyczny, niemiecki dramat współczesny, antybohater, samotność.

Schlüsselwörter: Dea Loher, Georg Büchner, Stationendrama, Expressionismustheater, modernes deutsches Drama, Anti-Held, Einsamkeit.

Key words: Dea Loher, Georg Büchner, station drama, theatre expressionism, modern German drama, anti-hero, loneliness.

KAROLINA CHRZĄSZCZ

CHRISTY WOLF POETYKA AUTENTYCZNOŚCI SUBIEKTYWNEJ NA PRZYKŁADZIE POWIEŚCI ROZMYŚLANIA NAD CHRISTĄ T.

S t r e s z c z e n i e

Tematem niniejszej pracy jest sformułowana przez Christę Wolf „poetyka autentyczności subiektywnej”. W pierwszej części poetyka ta zostaje omówiona w oparciu o wybrane teksty eseistyczne autorki, w drugiej zobrazowana na przykładzie powieści *Rozmyślenia nad Christą T.* Poetyka autentyczności subiektywnej opiera się na założeniu, że w twórczości literackiej nie jest możliwy obiektywny punkt wyjścia. Autor tworzy swoje dzieło zawsze na podstawie konkretnego, tylko jemu dostępnego – subiektywnego zatem – doświadczenia. Za pomocą języka stwarza nową rzeczywistość – rzeczywistość dzieła literackiego. Konstruuje ją w oparciu o fakty i jednocześnie w wolny sposób kreuje. Obraz świata przedstawionego w dziele literackim powinien być „zgodny z prawdą” (C. Wolf), w sensie: zgodny z wizją autora, a przy tym wiarygodny, prawdopodobny, możliwy do wyobrażenia. Nie jest ważne, czy autor wiernie przedstawia fakty. Ważna jest jego „autentyczność wewnętrzna” – wierność własnemu doświadczeniu. Praca twórcza staje się wówczas dla autora drogą do poznania samego siebie i do samorealizacji jako jednostki, literatura zaś dla czytelnika – przewodnikiem i schronieniem na jego własnej drodze życiowej. Świat przedstawiony w dziele literackim sytuuje się zatem pomiędzy „realnościami różnego stopnia”. Świadomość autora tworzy płaszczyznę ich zetknięcia się i przenikania. Obecny w dziele literackim element subiektywny stanowi jego „czwarty wymiar”. Powieść *Rozmyślenia nad Christą T.* powstała z potrzeby przezwyciężenia bolesnego dla Autorki doświadczenia – śmierci przyjaciółki. Na podstawie pozostawionych przez nią notatek, listów oraz rękopisów, a także własnych wspomnień, tworzy Autorka jej literacki obraz. Autentyczność subiektywna jako pewna postawa autora znajduje w powieści swój pełny wyraz. Rzeczywistość nie jest tu wyraźnie oddzielona od fikcji. Autorka wiernie przedstawia fakty, co powoduje przyprawiające o „zawrót głowy” (C. Wolf) wrażenie, że *Rozmyślenia nad Christą T.* To dokument biograficzny, a nie fikcja literacka. Christa T. zostaje jednak również wymyślona – staje się postacią literacką.

Streściła Karolina Chrząszcz

Schlüsselwörter: Christa Wolf, Poetik, subjektive Authentizität, Dimension des Autors, Erfinden auf Grund eigener Erfahrung, Realität eines literarischen Werkes, der Roman Nachdenken über Christa T., Individuum, Schreiben, Rolle der Literatur.

Słowa kluczowe: Christa Wolf, poetyka, autentyczność subiektywna, doświadczenie, prawdziwość, rzeczywistość dzieła literackiego, wymiar autora, powieść *Rozmyślenia nad Christą T.*, jednostka, twórczość literacka, rola literatury.

Key words: Christa Wolf, poetics, subjective authenticity, dimension of the author, experience, reality of a literary work, the novel "The Quest for Christa T.", individual, writing, importance of the literature.